

SALOHIDDIN AYYUBIYNING ISLOM OLAMIGA QO'SHGAN HISSASI

Ilmiy rahbar: X.U.Samatov
TATU Samarqand filiali
Kompyuter Injineriing fakulteti
KI23-02 guruh talabasi
SALIYEV.S.J

Annotatsiya: Ushbu maqolada asli kurd millatiga mansub bo'lgan sarkarda, Misr va Shom hukmdori, Quddusni salbchilar qo'ldan ozod etgan halaskor, Ayyubiylar sulolasi asoschisi Salohiddin al-Ayyubiyga bag'shlanadi.

Аннотация: Данная статья посвящена Салахиддину аль-Айюби, курдскому генералу, правителю Египта и Сирии, спасителю, освободившему Иерусалим от крестоносцев, основателю династии Айюбидов.

Abstract: This article is dedicated to Salahiddin al-Ayyubi, a Kurdish general, the ruler of Egypt and Syria, the savior who freed Jerusalem from the Crusaders, and the founder of the Ayyubid dynasty.

Kalit so'zlar: Quddus, salibchilar, yepiskop, islom, Salohiddin, fath, halifa,

Tarixda buyuk sarkardalar ko'p ammo Misr va Shom hukmdori, Quddusni salbchilar qo'ldan ozod etgan qomondon Salohiddin Ayyubiyga o'xshagan sarkarda boshqa yo'q. U umri davomida salibchilarning 27 ta qo'shinini mag'lub etgan. Uning asl ism-sharifi Yusuf ibn Ayub bo'lgan.

U milodiy 1137 (hijriy 532) yili Iroqning Tikrit shahrida tavallud topadi. U 1174-yilda Nurad-din o'limidan ko'p o'tmay, Salohiddin Shom (Suriya)ni bosib olishga kirishadi, tez orada Damashq shahrini jangsiz egallaydi. Ammo Salohiddin Mosuldagi Zengid qal'asini egallab ola olmadi. Salohiddin 1177-yilda Misrga qaytadi. Shundan so'ng u Shimoliy Suriya va Yuqori Mesopatamiya yerlarini egallaydi.

Salohiddin Ayyubiy milodiy 1171-1193-yillarda Misr, Shom, umuman, g'arbda Tunis yerlarigacha, sharqda Frot daryosigacha, shimolda Mo'sil va Halabdan to janubdagi Yamangacha bo'lgan yerlarda – hatto Hijoz o'lkasi: muqaddas Makka-Madinada ham adolatli hukmronlik qilgan.

Salohiddin Ayyubiy Ahli sunnat va jamoatning ash'ariya aqidaviy mazhabiga taqlid qiluvchi, sof islomiy e'tiqodga og'ishmay amal qiluvchi, diniy ilmlarni chuqur o'zlashtirgan ana shunday buyuk islom fotihi edi.

Salohiddin Ayyubiy o‘zi hukmronlik qilgan yerlarda Alloh taoloning kalimasini ulug‘ladi, tavhidni oliy qildi, Islom hukmlarini butun dunyo musulmonlarining ulamolari rozi bo‘ladigan tarzda joriy qildi, musulmonlarning hukmdorlari eng-eng adolatli bo‘lishlarini butun dunyoga oshkor qildi.

Salohiddin Ayyubiy Bag‘dodni, Misrni, Shomni, Yamanni, Hijozni, Tunisni va Halabni, bir so‘z bilan aytganda, Islom davlatlarining bosh markazlarini qo‘lga kiritgan bo‘lsa ham, ana shunday buyuk fotih, ulug‘ hukmdor, amalda mustaqil saltanat yuritgan bo‘lishiga qaramasdan xalifalik da‘vo qilib chiqqan emas, xalifalik davlati tuzishga harakat qilgan emas. Shuncha janglarni o‘tkazgan qomondonligiga qaramay u juda kamtar edi. Qur‘on tilovatlarini tinglashni yaxshi ko‘rar, hamma narsadan ko‘ra jihodga ixlosmand bo‘lgan.

Uni Yevropada “Saladdin “nomi bilan atashgan. “Men uchun barchasi amakim bilan bo‘lgan yurishlardan boshlandi. U Misrni qo‘lga kiritgach, vafot etdi. Shundan so‘ng, Alloh menga o‘zim kutmagan hokimiyatni berdi”, deb yozadi mashhur sarkarda Salohiddin Ayyubiy o‘z qaydnomalarida.

Yetarlicha kuch va obro‘ to‘plagan Salohiddining ko‘ziga musulmonlarning «Birinchi qiblasi» «Muqaddas zamin» nomi bilan ulug‘lanuvchi Quddus ko‘rinmasligi mumkin emas edi. 200 ming kishilik qo‘shinga ega Suriya va Misr hukmdori Salohiddin salibchilarda daxshat hissini uyg‘otgan.

Salohiddin Misrda mustaqil davlat tuzgach, 1170-yilda salibchilar ustiga yurish qiladi. Remle yaqinida Quddus qiroli Balduin IV bilan bo‘lib o‘tgan jangda sulton kutilmaganda mag‘lubiyatga uchraydi. Shundan so‘ng, Ayyubiylar sultoni Qohiraga qaytishga majbur bo‘ladi. Salohiddin Quddusni qaytarib olishga qasam ichgan edi. Shu sababli navbatdagi yurishga har tomonlama tayyorgarlik ko‘radi. U 1182-yilda Mosul amirligiga hujum qilib, ularni o‘ziga bo‘ysundiradi. Keyinchalik, Salohiddin salibchilar bilan ittifoqda bo‘lgan Aleppo (hozirgi Halab) qal‘asini egallaydi. Sulton salibchilarning barcha ittifoqchilarni birma-bir yo‘q qilgach, nasroniylar ustiga yurish qilish uchun qulay fursat kutdi.

Lekin Salohiddin kichik g‘alabalardan g‘ururlanib ko‘r-ko‘rona Quddusga bostirib bormadi. U juda aqilli strateg edi, jangdan charchagan qo‘shiniga dam beradi va janga qulay fursatni kutadi.

Tez orada Salohiddin kutgan payt keladi, moxov bo‘lib jon talvasasida yotgan Quddus qiroli Balduin IV 1185-yilda vafot etadi. Aynan Balduin IV Salohiddini Quddusga hujum qilishdan qaytarib turgan edi. Taxt esa qirolning olti yashar og‘li Balduin V ga qoladi. Taxtga yosh bola kelganidan foydalangan Gi de Luzinyan va Reno de Shatilon hokimiyatni egallashadi. Luzinyan o‘zini qirol deb e‘lon qiladi.

Luzinyan Salohiddinni yomon ko'rar edi, lekin qirol Balduin IV agar salibchilar Salohiddin bilan to'qnashsa salibchilar yengilishini bilar edi shu bois Balduin IV Luzinyanni tiyib turgan. Keyinchalik qirol bo'lgan Luzinyanga hech kim qarshilik ko'rsatolmadi. Luzinyan buyrug'i bilan Hajga ketayotgan karvon talanadi. Shu voqeadan so'ng muqaddas Quddus uchun urush boshlanishi aniq bo'lib qoldi.

Salibchilar qo'shini 1185-yil yozida Salohiddinga qarshi yurushga otlanadilar. Qal'adagi ayrim ritsarlar Luzinyanni fikridan qaytarishga urunadilar lekin g'alabani o'ylab ko'zi ko'r bo'lgan Luzinyan ularni fikrini e'tiborga ham olmaydi. Mag'lubiyat aniq bo'lib qolgani uchun ba'zi o'z odamlarini o'limga yuborishni istamagan ritsarlar Quddusdan chekinadilar, ba'zilari qolib Salohiddining hujumiga tayyorlanadilar. Salohiddinga qarshi Luzinyan boshchiligida yo'lga chiqib ketgan qo'shin cho'lda tashnalikda borardi. Salohiddin ularni Xettin qishlog'i yaqinida tormor etadi. Jangda deyarli barcha kelgan salibchilar qirib tashlanadi. Qirol Gi de Luzinyan esa asir olinadi, lekin o'ldirilmaydi.

Salohiddin qo'shini Quddusga yetib keladi, bu paytda Quddusda 60 ming atrofida salibchilar qolgan edi. Rivoyatlarda aytilishicha Salohiddin qo'shinining vajohatini ko'rgan xristian yepiskoplari islomni qabul qilib shahardan eson omon chiqib ketmoqchi ham bo'lishgan. Shahar 20-sentyabrdan 27-sentyabrgacha bo'lgan oraliqda qamal qilinadi. 27-sentyabr kuni shahar devori buzuladi. Mag'lubiyat aniqligini bilgan salibchilar qomondoni Salohiddinning oldiga elchi yuboradi. Biroq Salohiddin elchini qabul qilmay shunday dedi:

«Yuz yil oldin salibchilar Quddusga qanday kirgan bo'lsalar men ham shunday kiraman».

Salibchilar Quddusni egallashganda barcha musulmonlarni qilichdan o'tkazishgan edi. Shahar qamali bir muddat davom etdi. Ilojsiz qolgan qal'a qomondoni sultonning xuzuriga o'zi elchi bo'lib keldi. Tarixiy manbalarda yozilishicha, Salohiddin bilan ritsar o'rtasida shunday suhbat bo'lib o'tgan.

Salohiddin al-Ayyubiy: — Quddus mening qo'limda. Agar xohlasam, u qulaydi.

Quddus qo'mondoni: — Mehribonlik buyuk hukmdorlarga xos xususiyatdir.

Salohiddin al-Ayyubiy: — Masihiylar Muqaddas yerni egallab olishganda, hamma musulmonlarni yo'q qilishdi. Mening xalqim ham shuni xohlaydi.

Quddus qo'mondoni: — Agar siz qasos olsangiz, nasroniylar bundan ham katta qo'shin bilan qaytadilar. Va urush hech qachon tugamaydi.

Salohiddin al-Ayyubiy: — Siz oqilona gapiryapsiz, ritsar. Agar barcha raqiblarim sizga o'xshaganida edi, biz hech qachon bu urushda g'olib chiqmagan bo'lardik.

Sulton Salohiddin Quddusdagi barcha nasroniylarni to'lov evaziga shaharni tark etishlari uchun ruxsat beradi. Qal'a qo'mondoni bu taklifga rozi bo'ldi.

Rivoyatlarda aytilishicha Quddusni himoya qilgan ritsar Salohiddin

Mosulda egallab ola olmagan Zengid qal'asini mudofaasini tashkillashtirgan salbchi ritsarining o'g'li bo'lgan.

Lekin harbiy strateg va tarixchilar Salohiddin Quddusdan oldin Tir (hozirgi Livan qirg'oqlaridagi shahar)ni qo'lga kiritishi kerak edi deb hisolaydilar. Chunki Salohiddinning strategik jihatdan Quddusdan oldin Tirni qo'lga kiritishi mantiyqiyroq bo'lar edi. Lekin Salohiddin musulmonlar uchun Quddus muqaddas shahar bo'lganligi sababli ham birinchi bo'lib Quddusni egalladi. Lekin baribir Salohiddin Tirga ham yurush qiladi. Lekin Tir mudofaasida turgan ritsar Montferralik Konard shahar mudofaasini kuchaytiradi va Salohiddinning ikki marta ketma-ket qilingan qamaliga dosh beradi. 1189-yilda Salohiddin qirol Luzinyanni ozod qiladi. Luzinyan va rafiqasi Sibella Tir shahriga kirmoqchi bo'lishganda shahar mudofaasini boshqarayotgan ritsar Konard bunga izn bermaydi, sababi u Luzinyanni qirol sifatida tan olmasdi. Luzinyan yanada orqaga chekinadi.

Salohiddin al-Ayyubiy Quddusga juma kuni kirib keldi. O'sha kuni shaharda azon aytilib juma namozi o'qildi. Salohiddin Quddusni egallagach Askalon, Akra, Tiveriada va Trablus grafligining bir qismini egalladi. Musulmonlar kuchga to'lganidan qo'rquvga tushgan Rim Papasi Kilment III yangi salib yurishini tashkillashtirdi. Bu yurishda Angliya qiroli Richerd I Sheryurak, Fransiya qiroli Filipp II va Germaniya imperatori Fridrix I Barbarossa ishtirok etdi.

Lekin Quddusning qulashi yangi urushga «Uchinchi salib yurishlari»ga sabab bo'ladi. Bu urushlar tarixda ikki din o'rtasida bo'lgan eng katta urushlar sifatida qoldi. Insoniyat tarixida ikki din to'qnashuvidagi hech bir urushda bunchalik qon to'kilmagan. Uchinchi salib yurishlarida qirol Richardning shaxsan o'zi qatnashadi, Salohiddin qirol Richard bilan bir necha marta to'qnashadi va katta talofatlarfga uchraydi. Salohiddin orqaga chekinib Misr va Falastinni bog'lovchi hududdagi istehkomlarni vayron qiladi. Lekin, Richard Quddusga hujum qilmaydi va u ham orqaga chekinadi, keyingi yillarda sulh tuziladi hamda Quddusda uzoq kutilgan tinchlik o'rnatiladi.

Aytishlaricha Salohiddin Quddus qaytarilmagunicha kulmaslikga ont ichgan, odamlar undan buning sababini so'rashganda u shunday javob bergan:

«Hazrati Muhammad alayhissalomning merojga ko'tarilganlari Masjid Alaqso tutqun ekan, hazrati Umar fath etgan Quddus asir ekan men qanday kulaman» degan

ekan. U va'dasida turib Quddus fath etilmaguncha kulmagan. Odamlar uning ilk tabassumini Quddus jangida g'olib bo'lganida ko'rishgan.

Buyuk sarkarda va podshoh Salohiddin Ayyubiy 1193-yilning 4-mart kuni Damashq shahrida vafot etadi. O'limidan oldin ham u o'zning qanday saxovatli inson ekanini namoyon qiladi, u o'z boyliklarini kambag'al fuqorolarga beradi.

Salohiddining qabri Suriyaning Damashq shahrida Umaviylar masjidining shimoli-g'arbiy burchagida joylashgan.

Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak buyuk sarkarda va podshoh Salohiddin Ayyubiy islom olamidagi eng katta fotihlardan biri, adolatli shoh, kuchli sarkarda bo'lgan. U halifalik qurmadi, lekin u halifalik qurishga haqqi bor shoh edi, zero u fath qiligan Quddusni o'zidan oldin faqat halifa Umar ibn Hattobgina fath qilishga erishgan. Salohiddin Ayyubiy islom olamiga o'z hayotini baxsh etdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Wikipedia : <https://en.wikipedia.org/wiki/Saladin>
2. Ahlisunna.uz : https://ahlisunna.uz/salohiddin_ayyubiy_ashariy_bolgan/
3. «Salib yurishlaridagi arab tarixchilari» Kaliforniya unversiteti matbuoti.1984-yil, AQSH. 99100-betlar.
4. Qalampir.uz <https://qalampir.uz/uz/news/k-uddusning-fat%D2%B3https://qalampir.uz/uz/news/k-uddusning-fat%D2%B3-etilishi-salo%D2%B3iddin-al-ayyubiy-salibchilarni-k-anday-yer-tishlatgan-49843etilishisalo%D2%B3iddin-al-ayyubiy-salibchilarni-k-anday-yer-tishlatgan-49843>
5. https://t.me/Salohiddin_Ayubbiy/39
6. Ulmasjonovich, Khurshid Samatov. "Mystical and philosophical foundations of human interaction (based on the teachings of makhdumi Azami Kasani)." European Scholar Journal 2.11 (2021): 45-48.
7. Ulmasjonovich, K. S. (2021). Mystical and philosophical foundations of human interaction.
8. Samatov, Khurshid. "Issues Naqshbandi teaching peace and harmony in society." Theoretical & Applied Science 2 (2016): 175-179.